

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio vij. De iniustitia testis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

riri, atque adeo in carcere aperto sine vllis vinculis mortem expectare quam meretur? Ergo licet fatear, non esse parum omnino rationem, haud tamen est longe dispar, quin & damnatus, ut inedia ablutatur possit à cibus contra iudicis iussa oblatu abstinerere. Neque S. Tho. aliud ait quam quod nemo potest ad hoc condemnari. Et ideo neque ille comedens, neque qui cibos illi porrigerent, nisi specialiter essent prohibiti, peccarent. Ob idq; laudi datur apud Valer. Maxim. lib 5. Atheniensis Cimona, quæ partem suam tali damnatum morte, lacte pavit. Attamen nemo illis tenetur tales cibos suppeditare, sicuti extrema extra iudicium patientibus, ut 2.2. q. 31. art. 2. auctor est S. Thom. Igitur ut ad ipsam diui doctores rationem revertamur, quando subdit quod non sumere esset seipsum occidere, non intelligit positivè, quod aiunt, & formaliter, sed reductivè, sicut qui tenetur servare navim, si non servat, censetur submergere. Et idcirco qui sine causa non servaret vitam, se occideret. Puta si quando extra casus iudiciales fuit domus, vel irruit fera, vel appropinquat flamma, non fugeret, suæ esset vitæ prodigus, quia sine causa eam negligit, sui que adeo est interfector, sicuti & qui non damnatus non comederet. Qui autem legitima sententia proiectus esset leonibus, non teneretur se ab ipsis defendere, quamvis licite posset quia non se sine causa mori sinit, sed quia mortem meretur, vult eam à iudice pati. Sed ais, ille non est damnatus ne comedat, fateor, & ideo potest comedere. Sed tamen quia est damnatus, ne ei ministraret esca quousque exhalet animam, potest (quod probabile reputo) non comedere. Secus autem de illo innocente qui immeritus condemnatus esset. Ille enim fortasse teneretur & de carcere fugere, & comedere si apponeretur panis, præcipue si vita sua vtilis esset reipublicæ. Nam alias nescio an ut tale patientiæ specimen exemplo Christi præberet, liceret ei sententiam iniquam sponte sua ferre, saltem non fugiendo. Postrema autem dubitatio super est de eo qui ad epotandum venenum condemnaretur, quo quidem mortis genere solenni Atheniensibus fuit. ingenuos ac proceres enecare, quo & Socrates sublatu est. Videtur namque huiusmodi

condemnatio id licere, quia hoc non est agere, sed pati, vti si vi aperiretur ei os, cur non posset sponte sua aperire ut carcerium effugeret? Et si esset, v. g. quia condemnatus ut lingue particula ei abscinderetur, dareturque ei opio ut vel parvam sibi ipsi abscinderet, vel maiorem carnifex sciret, cur non posset minus detrimendum optare? sicuti de seipso Iosephus refert lib. secundo de Bel. Iudai. cap. 27. quod data sibi optione, maluit vnam sibi ipse manum amputare quam permittere ut ambabus truncaretur. Et si quis condemnaretur ad sanguinis emissionem, per venam quam licet aperire neceret, cur si reus esset artis peritus, id exequi tanquam minister iustitiæ non posset? Ad hæc breviter omnia respondetur, in primis eiu modi leges, atque sententiæ esse iniquas, quippe quibus condemnatus rei seipsum vel occidere vel mutilare. Quapropter Christiana familia illas non permittit. Imo vero neque martyribus eiusmodi iudiciis parere liceret. Secus autem quando actio potius est passio, ut si reus linguam extrahat manumve aut collum licet non pareret, aut patibuli scalam ascendat. Hoc enim non est agere, sed ad crucem se hominem adaptare, sicuti dum in carcere duceris, potes tu ipse ambulare. Ad hiltoriam ergo Iosephi responderetur male fecisse, sicut male faceret qui particulam lingue sibi resicaret, ut cuitaret maius damnum, quia illud medium non erat per se necessarium, sed ex malignitate alterius precipitatis. Secus si putridum haberet membrum, tunc enim tu tibi ipsi, si alius chirurgus non haberetur copia, posses abscidere, sicuti alia quacunque via tibi ipsi mederi.

QVÆSTIO VI.

DE INIVSTITIA TESTIS.

ARTICVLVS I.

Vtrum seneatur quandoque homo testimonium ferre.

Quartum locum in iudicio obtinere persona testis, de qua quatuor examinanda sunt, licet obligatio, sufficietia, reprobatio, & culpa. Queritur ergo prin o vtu quis aliquan-

Valer. Maxim.

D. Tho.

Scrupulus. Solutio.

Postrema dubitatio.

aliquando teneatur testimonium dicere?
Et arguitur à parte negatiua. Fraudulenta nemini licita est, quippe cui inuidua malitia inest, qui aut oculum criminem reuelat, id præcipue quod suæ fidei conceditur, infidelis est & fraudulentus, secundum illud Prouerb. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici commissum, ergo nulli licet talia reuelare secreta, tantum abest ut quispiam teneatur. Secundo arguitur. Si testificari virtus esset, ea maxime conueniret sacerdotibus & clericis, propter eorum maiorem auctoritatem. His enim qui sacra tractant firmior debetur fides & tamen clerici testes esse in causa sanguinis prohibentur, ergo testificari nõ videtur esse virtus. In contrarium est August. ubi ait. Qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, uterque reus est. Ille quia prodere non vult, iste quia nocere desiderat.

Responsio quæstionis, quatuor conclusionibus continetur. Discernendum enim est inter eum, à quo testimonium requiritur, & eum, qui non est requisitus. Prima ergo conclusio est. Quicumque à legitimo iudice secundum formam iuris in testem addicitur, tenetur testimonium ferre. Conclusio inde patet, quod illud est obedientie inunus, & obedire quicumque subditus tenetur maioribus suis iusta precipientibus. Secunda conclusio. Qui occultat crimina interrogatur de quibus neq. infamia præcessit, neque alia iuris causa ex supra nominatis, non tenetur testimonium dicere. Hec itidem est manifesta, quoniam qui cumque tenetur bono proximi nomini cõsulere, celando ejus crimina, nisi legitime compulsus fuerit. Similes ergo sunt regulæ istæ a teste obseruandæ illis quæ reo præscriptæ sunt. Quando vero vel nullus te interrogat, vel ille qui tuus non est iudex, altera tibi est obseruanda distinctio. Enim uero si testimonium tuum necessarium est ad liberandum hominem, vel ab iniusta morte, vel a falsa infamia, vel ab iniquo damno, tunc auscultanda est terra conclusio. Quicumque ab eiusmodi periculis iniique oblati tenetur testimonio suo proximum liberare. Probat quia charitatis mandato quicumque tenetur proximo suo malum cauere. Exemplum præsto est in elemosyna, quam grauius patienti porri-

gere quisque tenetur. Est enim & hoc genus quoddam, idemque præcipuum elemosynæ. Quapropter non solum petitus à suo proximo & rogatus obligatur, verum etiam minime fuerit requisitus, tenetur quisque vltro satageretur suum denuntiet testimonium, ubi prodesse potest, ita enim nos admonet Psaltes. Eripere pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Et Sapiens Prouer. 28. Erue eos qui ducuntur ad mortem. Et ad Rom. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam quo consentiunt facientibus. Vbi glossa, Consentire est tacere cum possis redarguere. Et eadem ratione cum possit testificari. Quapropter conclusio hæc multo habet patientiorem veritatem in prodendis criminibus, quæ in exitium reipublicæ vergunt. Nam si tunc quicumque tenetur esse accusator, multo æquius testis. Quarta conclusio. Extra casum necessitatis liberandi miserum ab iniuria, vel reipublicam apericulo, solum causa condemnandi reu nemo tenetur sua sponte offerre se in testem nisi iudice compulsus secundum ordinem iuris. Probat, quia celare tunc veritatẽ, nulla est causa damni vel publici vel priuati. Quare neque iustitiæ ratio, neque charitatis quempiam tunc cogit priuarum ciuem lecerum pandere, quod in pectore habet. At vero conclusiones hæc sic iuxta ordinem S. Th. simpliciter assertas, necesse est exactius perpendere. Existit. n. statim argumentum contra primam quod si tenetur testis euocatus a iudice testimonium ferre, sequeretur quod neutiquam ei liceret sese occidere ne accerseretur. Imò quod si vlla vteretur astutia ne verum testimonium ferret, teneretur restituere damnum quod vel actor vel reus acciperet, cui eius testimonium cõducebat. Hæc. n. illatio inde patet qd ferre tunc testimonium, actus est iustitiæ, iniuria autẽ læsa restõnem postulat. Quod si argõ hoc conuincaris, conseruens subinde apparet vt qui cõtra tenorẽ tertiæ conclusionis èta iudice non vocatus testimonio suo non succurreret iniuriã patienti accipientive damnum, pari rõne teneatur restitutione id resarcire. Consequenter patet, quia dum S. Th. testimonium Pauli adducit. Non solum qui agunt, sed et qui consentiunt facientibus, oporatur illõ tunc in damnum proximi cõsentire. Quod aut id concedendum nõ sit arguitur sic Primo Soto, de iud. & iure. H. h. ne-

Paulus. Glossa.

Quarta conclusio.

Probõ.

argumẽta cõtra primam conclusionem.

Handwritten marginal notes in red ink, including the word 'Oculus' and other illegible characters.

nemo charitatis lege tenetur Proximum à calamitate eripere, nisi extrema aut graui necessitate prematur, ergo licet quispiam testimonio meo indigeat, vbi ei daturam agitur pecunia, aut fama extra extremum aut graue periculum mortis, nisi à iudice cogar, non teneor obsequium meum ferre. Secunda, Neque vero eiusmodi periculis extremo aut graui eadem charitatis lege succurrere, vllus compellitur, cum detrimento suo. Tertio, est in talibus casibus quispiam charitatis negligens, officium suum non praestiterit, obnoxius subinde non fit restitutioni. Conclusio ergo tertia non est vsque adeo vera vt in super facie sonat. Haec argumenta adducta sunt, vt discrimen pateat, quo inter primam tertiamque conclusionem interest. Enumeratio vero licet vtraque vera sit, prima tamen iustitia lege, tertia vero solo charitatis debito. Per hoc ergo discrimen alia innotescunt. Qui enim se fraude & dolo subduceret ne à iudice vocaretur in testem, profecto si ita esset proximo suum testimonium necessarium, vt ibi tota periclitaretur causa, tunc & grauius peccaret, & restituere tenetur. Nam eiusmodi tunc homo contra iustitiam, dedisset alteri damnum. Et multo peccaret grauius, tenereturque auctius restituere si falsum diceret testimonium, ex quo alteris condemnatio sequeretur. Igitur ad primum argumentum contra tertiam hanc conclusionem respondetur, quod quamuis qui non accersitur à iudice, non debet ex iustitia lege, sed per officium charitatis testimonium suum, est tamen inter hoc atque alias elemosinas differentia, quod in aliis licet extra extremam & grauem necessitatem nemo stringatur dare quod suum est, tamen quando alter tuo indigit testimonio, quoddam ius habet ad illud quia vnicuique mandatum est de proximo suo. Et ideo si absque vllò profrus detrimento illud possis exhibere, etiam si alter non subeat periculum vitae, sed fama vel pecunia, obligaris charitatis amore. Quem admodum si haberes aliquam scripturam ex qua ius eius & causa dependet, teneris illam producere. Et accedit aliud vinculum singulari, quod alia est ratio necessitatis, cui succurrere tenemur, quando illam quis patitur per iniuriam aut aliquam causalem cladem, quam si il-

lam pateretur per solam inopiam. Etenim cum proximus domo caret, non obligor illi donare, quando vero domus eius ardeat, etiam si sit diues, teneor si possum sine meo nocimento incendium extinguere. Secundo autem argumento concedimus suam conclusionem, videlicet quod nemo cum suo graui periculo aut detrimento cogatur tale officium charitatis praestare, quin vtro nec cum detrimento suorum. Vt si filius esset cum patre meo, non teneret measponte contra eum prodire testis. Sicut si idem meus parens aggrederetur nudo gladio innocentem, quem defendere ego non possem, nisi eandem parentem occidendo, non teneor. Et pariter ad tertium respondetur, quod vbi solum charitatis obsequium & manus omittitur, nulla nascitur restitutionis obligatio. Praeterea ex quarta conclusione non nihil exoritur difficultatis. Apparet enim quod etiam extra calumliberandi innocentem, ad nocentis condemnationem compellatur iure quisque nondum à iudice accersitus, ostendere se in testem, tunc scilicet quando legitime accusatus est. Neque solutio S. Thom. vero similis est, vbi ait quod neque si accusatori periculum imminet, curare hoc debeat testis. Nam quando accusator accusare constringitur, videtur & testis ad testificandum subinde compelli, alias iniqua esset accusatoris conditio scilicet qui teneret vt immergere se in causam vbi in probatione deficeret. Respondetur quod Sanct. Tho. praesens loquitur vbi accusator non tenebatur accusare. Et ideo subdit, quia ipse in hoc periculum sponte se iniecit. Tunc enim nemo illi tenetur fauere, sicuti reo iniuriam contra suam voluntatem patienti. Et in hoc casu verum habet illud Augustini super verbo Abraham, Gen. 12. Dic quod soror mea es, veritatem celare licet non mendacium dicere. 1. 2. q. 2. canon Ne quis. Quando autem obligatio est accusandi, vt in criminibus bono publico exitialibus, tunc quicumque tenetur etiam non vocatus profere se in testem.

Ad primum igitur argumentum respondetur distinguendos esse secretorum gradus (vt superiori quaestione dictum est) solum enim sacramentalis confessionis, nulla esse potest neque vero excogitari causa, nisi expressa esset Dei reuelatio, ob quam detegendum esset. Et in hoc casu verum habet pro-

Ad primum argumentum.

verbum citatum. Effer enim illa sacrilega fraudulencia & infidelitas, dixerim sacramentalis confessionis. Nam vulgaris conuetudo de regendi alijs secreta sub sigillo confessionis, etiam si genibus flexis signum crucis & Confiteor præmittatur, nisi fiat integra confessio omnium peccatorum, non obligat ad sigillum confessionis, sed ad sigillum seculare. Et ideo cum iuridice requiruntur, possunt ac debent talia secreta nullo obstante iuramento seruandi, reuelari iudici, puta si sint pestifera reipublica, debent statim accusatione deferri in aures iudicis. Et si sint in periculum graue tertie personæ, cui non potest aliter occurrere, vel si euocetis in testem. Accita tales casus tenetur quisque seruare secretum, aliter ius naturæ frangeretque morale crimen, & in leuibus, venialis culpa. Quapropter extra casus modo nominatos, in re dubia potius inclinandum est ad seruandum secretum proximi, quam ad proleudum. Vt si iudex solum a te querat an scias aliquid, & tu tantum audisti, non vidisti, potes dicere, nescio, quia quod audiuius, non scimus. Si autem iuste interrogas an audieris, fateri cogeris. Item vidisti fieri homicidium, etiam cum alijs contestibus interrogaris tamen per viam inquisitionis, non teneris respondere, nisi vel infamia præcesserit vel indicia. Si autem procedatur via accusationis, etiam si solus videris, teneris adductus in testem testimonium fere. Reus autem tunc interrogari iuste non potest absque vno præiuro, iuratoque idoneo teste. Ad secundum autem iam satis supra responsum est. Quæstione enim prima huius libri causam reddidimus quare clerici criminalium iudices esse non possunt, videlicet ne qui sacra tractant, cadis cruore commaculentur. Eodemque ratione quæstione quinta, diximus interdictum eis esse in eisdem causis accusare, ac subinde modo dicimus nefas quoque esse testificari.

ARTICVLVS III.

Utrum duorum vel trium testimonium in iudicio sufficiat.

Secundum Equitur secundo loco de testimonio sufficientia, utrum duo vel tres satis sint? Et arguitur a parte negatiua. Testimo-

nium vt fidem faciat, concors esse debet, contingit autem si penumero duos & tres testes re aliqua discordare, eiusmodi ergo testimonium non est legitimum.

à parte negatiua.

Secundo In nonnullis causis non sufficientiunt tres testes, nam in obignatis testamentis iure ciuil. requiruntur septem, vt patet Instit. de testamen. §. fin. & C. eodem titulo. l. Hac consuluissima. Et in alijs perinde causis eadem seruatur cautela.

Argu. 2.

Tertio argumen. contra personas in dignitate constitutas, & potissimum si sint Ecclesie Romanae non satis est teparius testimonium numerus. Legitur enim secunda quæstione quinta, can. Præsul. quod Præsul. non damnatur nisi cum septuaginta duobus testibus, qui fuit numerus discipulorum Christi. Presbyter autem Cardinalis non nisi cum sexaginta quatuor testibus, deponatur. Diaconus vero Cardinalis vrbis Romæ non nisi cum 27. condemnatur. Subdiaconus acolythus, exorcista, lector, ostiarius, non nisi septem. Et est tex. Syluest. in Concil. generali. In huiusmodi autem Ecclesiasticis quippe quorum crimina minus sunt toleranda, pauciora deberent testimonia requiri, ergo vigentiori ratione in alijs non sufficientiunt tres. In contrarium est illud. Deuter. 17. In ore duorum vel trium testimonium perbit qui interficietur. & cap. 16. In ore duorum vel trium testimonium stat omne verbum. Quod Christus Marthæ 18 approbando citauit. Idemque Paulus 1. ad Corinth. 12.

Argu. 3.

Paulus.

Ad quæstionem vnica conclusione respondetur. Duorum testimonium, qui sint homines fide digni sufficiens est in iudicio, & ad maiorem certitudinem trium. Conclusio hæc trifasio iure asseritur. Naturali, scilicet diuino, & humano. De diuino enim iam citata sunt testimonia. Et præterea Christus Ioan 8. eadem ratione astruxit testimonium suum, quod simul erat & patris, fide dignum esse. Quo loco ait Augustin. quod in hoc testimonio numero est intrinsecum secundum mysterium commendata, in qua est perpetua veritas veritatis. Ius autem humanum patet 2. q. 3. ca. quod vero & extra de testibus. c. in omni negotio, & ff. eod. tit. l. vbi numerus. Ratione, autem naturali probatur. Certitudo (vt 1. Ethicor. auctor est Aristot.) non est similiter in omni materia exquirenda. Ob idq. in actibus humanis, qui in caduc-

Conclusio ratiua.

Suadet conclusio.

Augu.

485 A

cis, & contingentibus versantur, & de quibus constituuntur iudicia, non ea exigitur certitudo quæ in scientiis demonstrabilibus, sed illa satis est quæ plurimum veritatem continet, raro autem deficit, probabilius autem est, certoque propinquius id quod a multis asseritur, quam quod asserit vnus, ob idque vbi vni tantum reo neganti multi obijciuntur testes, rationi contentantem est, vt illorum potius testimonio stetur, quam rei negantis. At vero multitudo tribus comprehenditur principio scilicet medio, & fine, quibus coninetur linea, item longitudine, & latitudine, & profunditate, quibus concluditur corpus. Vnde Aristot. in initio 1. de coel. totum & omne de tribus primum dicitur, nam de duobus solum dicimusambo, duo autem testes cum actore faciunt tres, quo autem abque actore cur in iudicio non tanta perhibetur fides testimonium absolutum sit ac perfectum, adhibetur tertius testes. Vnde Eccles. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur. Cum ergo sub disunctione dicitur in ore duorum vel trium, prius membrum necessitatem designat & sufficientiam posterius vero abundantius complementum. Quod si obijcias cur non vnus affirmans contra negantem vnus sufficiat, respondetur quod cum reus sit suæ vitæ suorumque bonorum possessor, & melior sit conditio possidentis, non existimatur vnus actoris affirmatio contra sufficientem, etiamsi vno alio iudicatur teste, ad dependendum ipsum de sua possessione. Sed nunquid non quandoque vnus auctoritas plurium testimonio prestat. Fatendum quidem est, tamen leges vt sepe dici solentum est, non ea considerant, quæ raro contingunt, sed quæ plurimum. Quamuis vnus eximia auctoritatis qualis est Imperator, testimonium, sufficiens iudicatur, vt habetur l. omnium. Cod. de testam. Quin vero neque plurium semper affirmatio firma est. Nam vt legitur 1. Regum 21. Naboth. plurium falso testimonio condemnatus est. Et innocentissimus Christus. Emergit autem ex hac conclusione argumentum contra ius humanum. Leges humanæ non possunt naturali derogare, ac multo minus diuinæ, quod autem tres testes sufficient, est de iure naturæ & diuino, vt dictum iam modo est, ergo leges humanæ non potuerunt testimonium trium

infirmare, constituentes vt in testamento aperto requirantur quinque testes, & in occluso septem, atque alijs causis item plures. Respondetur, ius naturæ & diuinum non vsque adeo stabilire testimonium trium vt ceaseant nullam ob causam exigi posse plures. Enimvero quamuis nisi hominum malitia nimium excreceret, duorum vel trium abundaret testimonium, mortalium tamen fide & iustitia deprauata, id ius naturæ persuadet, vt testimonia firmiora requirantur, & maxime in defunctorum testamentis, qui suas voluntates post mortem asseuerare nequeunt.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod singulares testes non faciunt in iudicio fidem, sed illi tantum qui sunt contestens. Dicuntur autem singulares, quando quisque suum actum seorsum contestatur. Sed tamen de eorum discordia cum Diuis Thom. distinguendum. Nam si discordant vel in substantia actus, puta quod vnus ait reum percussisse a lama, alius vero fuisse, vel in loco aut tempore quæ sunt, proximæ actionum circumstantiæ, nempe quod vnus ait rem contigisse, aut mane aut domi, alius vero sero, aut in agro, testimonium tunc aut refutatur, aut non satis ad sententiam facere censetur. Videntur enim singulares esse, hoc est de diuersis actibus loqui, præsertim si tanquam certa asserant. Nam si vnus dicat se non meminisse, non vsque adeo inficitur eius testimonium. Sed est tamen regula quam prudenter sancti Thom. constitunt, videlicet quod si testes actoris & testes rei ad inuicem fuerint discrepantes tunc cæteris partibus, standum est a parte rei, quoniam cum melior sit conditio possidentis, iudex propensior esse debet ad absoluendum, quam ad condemnandum. Si vero testes eiusdem partis inter se dissenserint, & pariter testes alterius inter se, tunc iudex vtri partium assentiri debeat ex multis potest perpendere, scilicet vel ex numero testium, vel ex dignitate, vel ex fauore causæ, vt si agatur de libertate alicuius, & de alijs negotiorum qualitatibus. Multo autem iustius repellitur testis qui secum ipse dissidet, ac vni maxime cum de vita, & scia interrogatur. Nam qui de opinione requiritur & factus non ideo reiciendus venit quod secundum diuersa vicia & vitiata de re tubet. At vero quædam in aliquibus discre-

Aristot.

Obie-
tio.
Solutio.

Argu.

ARTICVLVS III.

Verum cuiuspiam testimonium citra eius culpam repellendum sit.

Tertio loco dicendum est de testimonio idoneitate. Quærendum scilicet, utrum cuiuspiam testimonium sit citra eius culpam repellendum? Et arguitur à parte negatiua. Ad ea quæ sunt reipublice necessaria, ac subinde de necessitate salutis præstanda, nemo repellitur nisi propter culpam, testimonium autem ferre, est huiusmodi, ergo ab illo munere nemo rejiciendus est, nisi illius sit sceleris notatus. Secundo. Repulsio testis, aut in penam illi decretam, aut ideo fit quod non datur illi decem, pena autem nemo dignus est, nisi propter culpam, neque ob aliam causam indignus est fide, quia quicumque præsumitur bonus, quoad utique sua ipse malitia prodatur, ego nullo modo testis refutandus est, nisi propter culpam. In contrarium est canon. si testes quarta. quæst. 3. ubi complures hominum testes a testimonio ferendo citra culpam suam, repelluntur.

Ad quæstionem respondetur hac affirmatiua conclusione, citato c. consona. Iure & merito homines à restituendi munere, tã ob alias causas, quam ob culpam repelluntur. Conclusio hæc, præterquã iure humano, ratione etiam naturali clarescit. Enimvero cum certitudo, humani testimonij (vt proxime dictum est) non sit priorius infallibilis, sed fallentis multis pericia, consentaneum est vt quidquid testimonij fidẽ infirmat, refutetur. Infirmitas autem huiusmodi fidem cum primis culpa, cuius causa infideles atque infames non admittuntur in testes. Præterea & qui publici criminis rei fuerit. Præter culpam autem runt & alij defectus probabilitatem testimonij debilitantes, vt rationis inopia ob quã pueri & amentes recusantur, atque etiam mulieres, nisi in certis casibus. Secundo & cause quæ plenã libertati obstant, vt inimici & amici, atque adeo domestici. Tertio & humilium conditio, vt pauperes qui causa leuanda famis corrumpti possent. Præterea & viles, vt serui. Denique latissime huiusmodi defectus cano citato dinumerantur, videlicet ratione sexus, ætatis criminis conditionis, aliarumque huiusmodi causarum.

H b 3 fatum.

Primū argu.

Arg. 2.

Conclusio respō sua. Rō con clusio.

discrepant circumstantijs, quæ ad substantiam causã exiguum afferunt momētum, non ideo testimonium inficiatur. Vt si alius dicat contigisse rem hora tertia, alius hora quarta, vel quod tempus erat subnubi um aut subclarum, aut si domus pictura erat, aut secus, ad quas circumstantias nõ solent homines esse attenti. Quinimo (vt de concord. Euange. Chryf. & Aug. sapienter adnotauerit) alij quãta historicorum discordia, solidiorem illis arrogat fidem quam si vique ad minima essent concordēs. Tunc enim consilio & ex condito videri possent conspirasse ad fingendum historiam. Præter hæc autem (& hoc Cum Caetano) lubèter impresentiarum adnotauerim quod etiam si testes singulares fuerint de multiplicatis ab eadem persona eisdem actibus, non debilem faciunt fidem, maxime in religionibus, vbi sincera debet esse & plana cognitio criminum, vt si vnus attestetur talem commississe vnum furtum, atque alius eundem commississe aliud. Tunc enim licet de rigore iuris non sit illis fides habenda, tamen in religionibus possent haberi pro indicijs, vt procederet ad aliquam inquisitionem & ad interrogandum reum ipsum, etiam cum genere aliquo leuis tormētũ. Secus autem in secularibus vbi ad acerbiora supplicia proceditur. Ad secundam reddita est ratio cur in aliquibus causis cumulatoria requirantur testimonia. Ad tertium autem respondet S. Tho. quod illud c. intelligitur de episcopis & reliquis ministris singulariter Ecclesię Romanæ. Tribus enim de causis tam ingens testimonij copia ante eorum condemnationem expectatur. Primum, quia ea debent splendere sanctitate, ac subinde auctoritate, vt plus fidei eis adhibeatur quam testibus multis. Secundo, quia cum ipsi iudices sint vniuersæ ecclesię, propter executionem iustitię in audiam contrahunt apud multos, & ideo facile possent aduersus illos falsa obijci testimonia. Præterea tempora documento sunt quantas hæretici in Romanam Curiam expuerint blasphemias. Tertia causa est, quod ex illorum condemnatione multum deperiret auctoritatis Romanæ Ecclesię, quod periculosior esset, quam aliqua illorum mala citra scandalum tolerare.

Chryso August.

Caetera.

Ad secundam arg. Ad tertium S. Tho.

farum. Circa hanc conclusionem, non tam dubitando quam admonendo quaerendū superest vtrum huiusmodi defectus, quando latent in teste, liceat litiganti in publicum traducere quo testimonium sibi contrarium vel infirmet vel prius recusat? *Et ut certissimum* circa discussionem statim, constantissimum est neququam crimen falsum licere testi obijcere, neque causa seruanda: totius rei publicae. Nam si menti officiosae fas non est, quanto minus perniciosae? Iniquissimum ergo vsus est, & qui in bene morata rei publicae non esset ferendus, qui iam nunc temporis in iudicijs est frequens, nempe dum aduocati flagitia, quae neque suspicantur quidem, testibus impingunt, dicentes vti iure suo ad suam commendam vexationem, cum tamē mos ille plus habeat diabolicae nequitiae, quam iuris. Fateamur quidem caudicos illos procuratores minimum auctoritatis in hac re habere, nam meritisimo in his mendacissimi habentur nihilominus vix inde emergit testis sine l. sione honoris & famae. Et ideo praeter illam quam irrogant priuatae personae, iniuriam quoque inferunt rei publicae, nam illa ratione deterrentur viti probi, testes esse. Et nonnunquam legitime excusantur, etiam dum a iudice requiruntur, quia nemo cum tanto periculo honoris sui, & famae, tenetur obsequium praestare suum. Quare deberent isti taxatores, quos vocant testium, si in probatione dehereret supplicio affici. At vero de crimine vero, occulto tamen, superest dubitandi ratio.

Dubita-
tio.

Nam qui crimen occultum reuelat: (vt libro precedenti quaesitio. s. dictum est) licet secundo gradu nihilominus iure infamator, habetur, sicuti falsi impositor. Nihilominus respondetur genere suo non esse peccatum, reuelare occultum crimen testis, ob quod iure repulsam patitur. Nam postquam id ius concedit, licitum est cuiunque eodem iuris beneficio vti. Attamen multa sunt requisitae conditiones, vt talia detegere crimina, non sit charitati contrarium. In primis requiritur vt reuelatio illa sit vincendae liti necessaria. Quare si crimen non est ex illis quibus iure testimonium repellitur, nefas est illud propalare. Mox li branda est seditas detegendi criminis, cum detrimento quod si non detegeretur, dari posset. Nam si in causa exigui momenti inamane crimen testis patefaceres,

ob quod vel periculum mortis subiret, vel infamis deinde viueret, profecto charitatem grauius vulnetares. Tertio & praecipue perpendendum est vtrum testis, vel sua culpa, vel sua sponte se ingrefferit, nam tunc aequius posset ei crimen suum opponi, quo os illi obstrueretur. Quando vero, non solum absque culpa sua, verum compulsus testimonium dicit, periculosum esset illum infamare, tunc vel maxime, quando non tam necessitate quam ob vindictam id sit. Quarto denique perpendendum est vtrum quamquam alias improbus sit, probe tamen, & candide, verum ferat testimonium. Nam si constaret falsum esse multo iustius esset, etiam cum eius infamia impudens illi os compescere.

Argumenta autem quaestionis facilissima sunt. Ad primum enim respondetur quod illa testimonia sunt penitus rei publicae necessaria quae bonum habent auctoritatis pondus, quod quidem citra culpam alijs etiam defectibus diminuitur. Et ideo qui illos habent, refutantur. Et per hoc patet solutio secundae argumenti. Haud enim omnis testium repulsa, poena est, quae ob culpam infligatur, imò quandoque est cautela. Ad alterum autem membrum respondetur quod: vbi res non vergit in nocuum alterius, quicumque praesumitur bonus, dum non probatur malus. Quando vero agitur in tertium personam, veniunt firmitas, dum necessaria adhibetur cautela.

ARTICVLVS IV.

Vtrum testimonium falsum semper sit peccatum mortale.

Quantum quod in teste consideratur, est culpa, si falsus sit de qua ideo quaeritur an semper sit mortalis. Et arguitur a parte negatiua. Primo sic. Quandoque testis non studio, sed facti ignoracione falsum dicit testimonium, ignorantia autem excusat a mortali labe, ergo non semper falsum testimonium peccatum est mortale. Secundo. Mendacium quod alicui quidem prodest, nulli vero nocet, quodque ideo officiosum appellant, non est mortale, saepe autem testimonium falsum huiusmodi mendacium est, puta dum testis falsitate illa studet quempiam vel a morte libera-

liberare, vel ab iniuria, seu iudicis seu aliorum testium, ergo hoc genus testimonii non erit lethale crimen. Tertio: Ideo iurandum a teste requiritur ut timeat peccando mortaliter peccare, hoc autem necessarium non esset si ipsum per se falsum testimonium semper esset mortale, signum ergo est circa iuramentum quandoque contingere ut sit veniale. In contrarium est illud Prouer. 19. Testis falsus non erit impunitus. ubi cum sermo sit de punitione apud Deum, culpa denotatur mortalis.

Quæstio hæc secundum triplicem gradum ab iudicatis, quæ in falso testimonio accideret confuente, tribus conclusionibus dissoluitur. Consideratur enim & secundum sacrilegium periurij, & secundum iudicij iniustitiam, & secundum falsitatem dicti. Est ergo prima conclusio. Omne periurium siue in iudicio siue extra quantumvis de re sit minima, peccatum mortale est. Nec potest vlla ex causa alienari, ut sit veniale, quia adducere Deum in testem cuiusvis falsitatis, sacrilega impietas est. Secunda conclusio: Mentiri in iudicio violando iustitiam, etiam citra iurandum genere suo est mortale. Verba sunt S. Thom. quibus insinuat opinionem quam quæstione præcedenti contra Caietanum constituimus, nempe quod potest mendacium in iudicio esse veniale. Ob id enim adiecit, genere suo, quod potest in indiuiduo esse veniale. Conclusio inde patet quod præclara iustitiæ virtus est ad saluam necessariam, & ideo qui illam transgreditor, charitatem, in qua salus consistit, auerfat. Quamobrem. Decalogi præceptum. Exod. 20. sub illa forma constituitur. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Nam testimonium falsum in fauorem proximi, non est mortale, quæ adeo quando dicitur ut idem impediatur iniuriam facere, quoniam neque hoc est contra ipsum, sed illud contra ipsum existit quod dicitur, ut tollatur ei ius suum. Tertia conclusio: Mendacium, si aliam non habeat maculam quam falsitatis, non est genere suo mortale. Patet quia neque est contra religionem neque contra iustitiam, & ideo genere suo non expellit charitatem. Teneatur ergo in memoria differentia conclusionum istarum. Omne periurium, non solum in genere, sed in quolibet indiuiduo est

mortale. Mendacium citra iuramentum, si sit perniciosum, genere suo est mortale, sed potest fieri veniale. Locosum autem & officiosum genere suo non est mortale, potest tamen ex circumstantijs illuc vsque crescere. Quod si sciliciter vtrū sit grauius, periuriumve quodcumque extra iudicium, an perniciosum mendacium citra iuramentum in iudicio. Respondetur ex obiecto grauius esse periurium, ut pote quod aduersatur religioni, quam mendacium, quod aduersatur iustitiæ. Attamen in indiuiduis pensanda sunt circumstantiæ, quibus potest contra simplex perniciosum mendacium malitia exuperare aliquod periurium.

Ad primum igitur argumentum respondet S. Thom. Primum, quod nemo debet in iudicio asserendo testificari, nisi id de quo per vigilantem considerationem certam habet scientiam, sed quod sub dubio habet, sub dubio debet proferre. Attamen si post prudentem vigilantiam pro certo id habet, ac subinde asserit, quod falsum est, non ideo mendacij reus habetur, quia non iuit contra mentem, quod nomen mendacij sonat. Quare neque si iuratus id affirmet, periurus est. Ex hoc responso elicit Caiet. neque vllam talis testis subire restitutionis obligationem. Etenim (ut libr. præcedenti dictum est) restitutio, vel ratio ne acceptationis nascitur, vel ratione rei acceptæ, cuiusmodi autem testis ratione acceptationis, in qua culpa non inuit, non sit restitutionis debitor. Neque vero ratione rei acceptæ, quia cum testis non agat causam propriam, id quod alter perdit sibi non accrescit. Hoc autem corollarium cum his temperamentis verum est. Primo, quod nulla præfuerit negligentia aut leuitas & temeritas in credendo, nam tunc certe teneretur testis in parte pro ratione negligentia. Deinde qui omni proculpa falsus est, quamuis non teneatur de sua substantia restitutionem facere, teneatur tamen dictum suum retractare si illa via prodesse poterit, ut qui iacturam fecit amisum recuperet, tunc præsertim cum de vita aut fama agitur alterius. Quin vero licet iure testis non admittatur testimonium retractare nisi in continenti & absque mora ut patet extra, de testibus, c. præterea nihilominus quia (ut gl. illic habet) etiam post temporis intervallum, robor prioris testimonij te-

Quæst.

Solutio.

Ad præmissa arg. D. Tho.

Corollaria. Caiet.

Arg. 3.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

D. Tho.

Præceptum.

Tertia conclusio.

tractatione infirmatur tunc maxime, dum testis bonæ est existimationis, de quo nulla est suspicio, consulto fuisse mentum, debet quantum cumque elapso tempore testi moniū mutare, si modo intellexerit quod aliquo pacto poterit famam & honorem alterius resarcire.

Ad secū
dū arg. Ad secundum argumentum responde-
tur, mendacium officiosum adeo genere
suo esse mortale, vt neque in iudicio tale
fiat. Quare dum innocens vel testium ca-
lumnijs accusatur, vel iudicis iniquitate
vexatur, dicere aliquid contra veritatem,
vt illa via ab iniquo iudicio innoxius cri-
piatur, nisi iusurandum interueniat non
est mortale. Et ratio est (vt ait S. Thom.)
quia iudicium iniustum, non est iudicium
ideoque nihil illi contra iustitiam peccatur.
Dum autem vniuersaliter ait iudicium in-
iustum non esse iudicium, non loquitur
more styloque doctorum iuris, sed ferme
philosophorum moralium, qui quidquid
vitiosum est, nullū arbitrantur. Iuris enim
prudentes non omnem sententiam inius-
tam pro nulla ducūt. Sententia enim apud
illos duplici de causa est nulla scilicet vel
quia dimanata non iudice, vel quia errore
continetur, tum intollerabilem, tum etiam ma-
nifestam. Attamen etiam si non sit nulla,
accidit esse iniusta tripli de causa, vt au-
ctor est Gratian. ca. episcopus. 1. q. 3. s. aut
ex animo, vt puta quia iudex ex odio pro-
cedit, iametsi hoc quidem nisi alia adsit ini-
quitas, sententiam non vitiat aut ex ordi-
ne, nempe quod non seruetur necessarius
ordo iuris, aut ex causa, nempe dum con-
tra veritatem aut facti aut iuris sententia
pronuntiat. Atque hæc est essentialis inius-
titia, nam reliquæ accidentariæ sunt. Et
quæ dicimus de sententia, quæ terminus est
iudicij, idē & de iudicio cōtendū est. At ve-
ro licet hoc pacto sit sententia iniusta, nō ta-
men (vt dicere cepimus) censetur subinde
nulla, nisi error tum intollerabilis, tum etiā

Gregor. propatulus sit, ideo admonet Greg. ea. cau.
& q. dicens. Sententia pastoris siue iusta siue
iniusta timēda est. Ob id scilicet quod quā-
do error non est manifestarius, ad reū non
pertinet de illo iudicare. Considerate ergo
perpende duo verba, sententia, & pastoris.
Priori namque intelligit quod non sit in-
tollebilis erroris, & posteriori quod sit
veri iudicis. Hæc autem omnia in foro iu-
diciali intelliguntur. Nam in foro consciē-

tia, quisquis omni proculdubio rescituerit
sententiam esse iniquam, hoc est contra ve-
ritatē, potest non parere, dū id modo citra scā-
dalum faciat. Et ideo S. Th. omne iudiciū
iniquum censet nullum. Ad tertium facile
respondetur, quod ideo stringuntur testes
iusiurando, vt maiori percellantur timore.
Grauius enim est a Dei religioni preua-
ricari, quam humanā sauciare iustitiam.

QUESTIO VIII.

DE IUSTITIA Aduocatorum.

S. Tho. 2. 2. quæst. 71.

ARTICVLVS I.

*Vtrum aduocatus teneatur gratis præstare
patrocinium pauperibus in
suis causis.*

Ostrema denique persona in
iudicio est aduocatus, de
quo primo queritur, vtrum
teneatur pauperibus gratis
patrocinari. Et arguit a par-
te affirmatiua. Patrocinium inter alia mi-
sericordiæ opera connumeratur, sed opera
misericordiæ gratis debent impedi, secun-
dum illud Exo 23. Si videris asinum odien-
tis te iacentem sub onere, non præteribis,
sed subleuabis eum. cum tamen mole-
stius premitur pauper litæ cōtra ius sibi cō-
flata quam asinus onere. Secundo accedit
auctoritas Grego. qui inter suas Homilias
exponens locū euangelicum Matt. 23. de
talento quod seruus nequam subrus terra
infoderat, ait: Hñs intellectum curet omni-
no ne taceat, habens rerum affluentiam, a
misericordia nō torpescat; hñs autem qua
regitur, vsū illius cum proximo partiat,
hñs loquendi vsum, apud diuitem pro pu-
peribus intercedat. Hoc enim omnia talē ho-
mine reputantur, talentum autē ab icon-
dere culpa est, vt de pæna ipsa deprehendi-
tur quam seruus ille pertulit, ergo patroci-
nium est in præcepto. Tertio, præcepta mi-
sericordiæ sunt affirmatiua, quæ idcirco lo-
co & tpe obligant quo calamitas ingruit,
necessitatis autē tps in paupere est quousque
iniuria